MAGYAR NYELVJÁRÁSOK

57.

FŐSZERKESZTŐ

HOFFMANN ISTVÁN

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

BÁBA BARBARA, BENŐ ATTILA, CSERNICSKÓ ISTVÁN
DOBI EDIT, PETTERI LAIHONEN, LANSTYÁK ISTVÁN
RÁCZ ANITA, RESZEGI KATALIN, JOZEF SCHWING
TÓTH VALÉRIA

DEBRECEN, 2019

A DEBRECENI EGYETEM
MAGYAR NYELVTUDOMÁNYI TANSZÉKÉNEK
LEKTORÁLT FOLYÓIRATA

© Debreceni Egyetemi Kiadó, beleértve az egyetemi hálózaton belüli elektronikus terjesztés jogát, 2019

Internet: http://mnytud.arts.unideb.hu/mnyj/57

ISSN 0541-9298 (Nyomtatott)
ISSN 1588-7162 (Online)

Kiadja a Debreceni Egyetemi Kiadó, az 1975-ben alapított Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének a tagja.
Felelős kiadó: Karácsony Gyöngyi főigazgató

Technikai szerkesztő: Reszegi Katalin
Készült a Kapitális Nyomdaipari és Kereskedelmi Bt. nyomdájában.

MAGYAR NYELVJÁRÁSOK 57 (2019): 101–121.
A DEBRECENI EGYETEM MAGYAR NYELVTUDOMÁNYI TANSZÉKÉNEK LEKTORÁLT FOLYÓIRATA

A kárpátaljai magyar nyelvjárások különfejlődéséről az államnyelvi kölcsönszavak fényében

GAZDAG VILMOS

1. A trianoni békeszerződés aláírása a földrajzi terület elvesztése mellett új nyelvtörténeti korszakot[1] nyitott a magyar nyelv fejlődésében is (SZABÓMIHÁLY 2009: 95). A szomszédos államokhoz csatolt területeken az addig államnyelvi szereppel bíró magyar nyelv alárendelt, kisebbségi nyelvi szerepbe került, s elvesztve státuszát komoly presztízscsökkenésen esett át (LANSTYÁK–SZABÓMIHÁLY 1997: 6). Az államnyelv bizonyos mértékű elsajátításával kapcsolatos igények révén az említett területeken élő magyar lakosok legfontosabb nyelvi célként ezt követően a funkcionális kétnyelvűség elérését határozták (LANSTYÁK 1996: 11–15) s határozzák meg napjainkban is. Így az évszázadokon át a magyar nyelvterület peremvidékét képező s az intenzív nyelvi kapcsolatok színhelyéül szolgáló elcsatolt területeken (CSERNICSKÓ 1995: 129–130, LIZANEC 1970: 89) e folyamatok még inkább fokozták az újonnan államnyelvi státuszhoz jutott nyelvek hatását, a regionális sajátosságok megjelenését, illetve az országhatárok révén az érintett területeken való megrekedését. A határok ugyanakkor nem csupán a szomszédos államok államnyelvi hatásainak álltak útjába, hanem az anyaországi magyar nyelv fejlődéséből fakadó változások e területekre való eljutásának is (erről részletesen lásd P. LAKATOS–T. KÁROLYI 2006). Így tehát az elmúlt száz évben értelemszerűen bizonyos mértékű különfejlődés jellemzi a magyarországi és a határon túli magyar nyelvváltozatok/nyelvjárások létét. A továbbiakban eme különfejlődés szakirodalmi megítélését próbálom meg nagy vonalakban összefoglalni.

2. A nyelvi különfejlődés jelenségét a szakirodalom számos, ugyanazzal a jelentéstartalommal bíró névvel illeti. Így a különböző írásokban a *nyelvi elkülönülés, szétfejlődés, széttagolódás* terminusokkal egyaránt találkozhatunk.

A határon túli magyar nyelvváltozatokban jelentkező a „beszélők szükségleteihez képest megnyilvánuló nyelvi hiány" (LANSTYÁK 2008: 124) egyszavas

[1] Az említett nyelvtörténeti korszak szakirodalmi bevezetése az alábbi szerzők és publikációk révén történt meg: KISS 2003, KISS–PUSZTAI szerk. 2003, SZILÁGYI 2008.

DOI: 10.30790/mnyj/2019/07

kódváltásokkal és kölcsönszavakkal való kiküszöbölése révén nyelvi különbségek alakulnak ki az egyes nyelvváltozatok között, s e folyamatok a nyelvi szétfejlődés jelenségéhez vezetnek (LANSTYÁK 2000: 94). A szétfejlődés KISS JENŐ szerint „a mai magyar nyelvnek a lehetséges következményeket tekintve jelenleg legnagyobb horderejű változási tendenciája" (2003: 388), melynek közvetlen nyelvi oka a kisebbségek „mesterséges, azaz hatóságilag kezdeményezett és támogatott kényszerkétnyelvűsége" (LANSTYÁK 2002: 85). GÖRÖMBEI ANDRÁS is abban látja a magyar nyelv szétfejlődésének fő okát, hogy a határon túli magyarok kétnyelvűsége révén a magyar nyelvnek hét különböző nyelv hatását kell befogadnia (2008: 11).

SZILÁGYI N. SÁNDOR ugyanakkor azt hangsúlyozza, hogy „magyar nyelvnek 1918 után országonként egymástól némileg eltérő, a megváltozott körülményekhez is alkalmazkodó változatai"-nak létrejöttét nem a magyar nyelv pusztulásának előjeleként kell értékelnünk, hanem inkább az életképességének bizonyítékaként (2008: 106). A magyar nyelvi szétfejlődés tehát annak ellenére sem olyan veszélyes, mint a nyelvi funkcionális térvesztés, hogy az a Kárpát-medence nyolc országában különböző intenzitással zajlik. Összességében ugyanis „a 20. századi magyar nyelvi divergencia nem értékelhető olyan különfejlődésként, amely alapvetően megbontotta volna a belső nyelvváltozatok »átjárhatóságát«, a nyelv szerves egységét" (PÉNTEK 2001: 124), mivel ahhoz, hogy e nyelvváltozatok külön nyelvvé fejlődjenek, nincsenek meg a szükséges feltételek (GÖNCZ 1999: 216), így nem kell attól sem tartani, hogy „előbb-utóbb négy-öt magyar nyelv is lesz a Kárpát-medencében, amelyeknek beszélői meg sem fogják már érteni egymást" (SZILÁGYI N. 2008: 106). A határok megszűnése, illetve az Európai Unión kívül rekedt nemzetrészek vízummentessége révén pedig nagymértékben javulnak az anyaországgal való kapcsolattartás lehetőségei, „növekszik a közmagyar nyelv aktív ismerete és használata" és ez értelemszerűen csökkenti „a nyelvi szétfejlődés esélyeit" is (KISS 2005: 26).

A nyelvi egység megőrzésének, a magyar nyelv határtalanításának a céljával jöttek létre a kétezres évek legelején a Termini Kutatóhálózathoz tartozó nyelvi irodák,[2] melyek célja a határon túli magyar nyelv használati színtereinek, a kisebbségi magyar közösségek magyar nyelvhasználatának, a magyar nyelv kontaktusváltozatainak a vizsgálata. A határtalanítás fogalma KOLLÁTH ANNA szerint azokat a lexikológiai, lexikográfiai és korpusznyelvészeti munkálatokat jelöli, „amelyeknek az a célja, hogy a magyar nyelv szótáraiban, nyelvtanaiban és más kézikönyveiben, amelyek Trianon óta, de elsősorban 1945 után inkább csak a magyarországi magyar nyelvről szóltak, jelentőségüknek megfelelő mértékben

[2] A kutatóhálózatról, a nyelvi irodákról és azok tevékenységéről lásd: http://termini.nytud.hu/.

jelenjenek meg a határon túli magyar nyelvváltozatok: a magyar nyelv és a magyar nyelvtudomány váljék ezzel egyetemes léptékűvé, összmagyarrá" (2007: 82).

A kutatóhálózathoz tartozó Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont munkatársainak kutatásai nagymértékben hozzájárultak a kárpátaljai magyar nyelv nem előzmények nélküli vizsgálatainak elmélyüléséhez. Nézzük meg, hogy milyen előzményekre is kell itt gondolnunk!

3. Az orosz és ukrán nyelvi hatás alatt végbement nyelvi különfejlődés eredményeként a kárpátaljai magyar nyelvváltozatokban tetemes mennyiségű orosz/ukrán kölcsönszó honosodott meg. Az elmúlt fél évszázad során a helyi és az anyaországi nyelvészek munkájának köszönhetően ezzel és a szláv–magyar, magyar–szláv nyelvi kölcsönhatások általános jellegű vizsgálatával kapcsolatosan gazdag tudásanyag halmozódott fel.

A kárpátaljai magyar nyelvjárások szláv lexikai elemeit elsőként néhány nyelvművelő célzatú szószedetben rögzítették. Ilyen nyelvművelő szószedet volt például DRÁVAI GIZELLA Nyelvrosta. Így mondjuk, de mondjuk így című írása, melyben közel száz mondatba foglalt orosz és ukrán kölcsönszót közölt szembeállítva magyar standardbeli megfelelőjükkel (DRÁVAI 1969). Az Ungvári Nemzeti Egyetem Magyar Filológiai Tanszékének a megnyitását követően megindult a téma tudományos vizsgálata is. Ennek keretében monográfiák (ROT 1968, LIZANEC 1970), disszertációk (MOKÁNY 1966, KÓTYUK 2007), tanulmányok (ROT 1967, FODÓ 1971, 1972, 1973, LIZANEC 1987, 1993, BORBÉLY 2000 stb.) születtek. A kárpátaljai magyar nyelvet ért szláv hatások kutatásának egyik jelentős eredménye A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlasza (LIZANEC 1992–2003), illetve A kárpátaljai magyar nyelvjárások szótára (LIZANEC főszerk. 2012–2013), melyek a magyar nyelvjárási elemek mellett számos szláv eredetű kölcsönszót is adatoltak.

A Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont[3] intézeti projektjei, az intézet munkatársainak (lásd többek között pl. CSERNICSKÓ 2009, MÁRKU 2008, 2013, KARMACSI 2018 stb.), illetve a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán tevékenykedő nyelvészek (pl. CSERNICSKÓ–BEREGSZÁSZI 2006, DUDICS LAKATOS 2018, GAZDAG 2013a stb.) szerteágazó kutatásai révén emellett mára megtörtént a kárpátaljai nyelvhasználati színterek általános jellemzése is. A kutatások természetesen kiterjedtek a helyi magyar nyelvváltozatokban meghonosodott kölcsönszavak adatolására és vizsgálatára is (GAZDAG 2010, 2012, 2013b stb.).

A fent felsorolt munkák eredményeként napjainkra már több száz kölcsönszót rögzítettek tudományos formában, melyek egy részét a már említett Termini

[3] Az intézet weboldala az alábbi linken érhető el: http://hodinkaintezet.uz.ua/.

Kutatóhálózat által létrehozott és működtetett Ht-lista a helyi magyar sajtóból vett példákkal illusztrálva úgyszintén adatolja. Az említett munkák azonban túlnyomórészt az adatolt kölcsönszavak tételes felsorolására, esetleg szemantikai csoportosítására vállalkoznak, mélyrehatóbb vizsgálódásokat nem végeznek. A témakörben született átfogó jellegű munkának tekinthető jelen írás szerzőjének PhD-értekezése (GAZDAG 2017), melynek törzsanyagát az egyetlen magyar többségű kárpátaljai járás, a Beregszászi járás nyelvhasználatában meghonosodott keleti szláv lexikai elemek értelmező-etimológiai szótára, illetve az abban szereplő kölcsönszavak többrétű elemzése adja.

Ugyanakkor fontos hangsúlyozni azt is, hogy tudományos vizsgálatokon túl, a nyelvi egységesülés elérése és a kölcsönszavak jobb elfogadottsága, valamint a „bűntudat" nélküli használat biztosítása miatt fontos lehet ezek „szótárakban, nyelvtanokban és kézikönyvekben való szerepeltetése" (KOLLÁTH 2008: 98). A magyar nyelv határtalanításának eredményeként „kárpátaljai magyar" megjelöléssel 35 olyan a kárpátaljai magyar szó és szójelentés került be a Magyar értelmező kéziszótár (ÉKSz.) 2003-ban megjelent kiadásába, melyek többsége „a szláv nyelvekből kölcsönzött jelentésbővüléssel jött létre" (BEREGSZÁSZI–CSERNICSKÓ 2004: 137–138). Az Osiris Kiadó Idegen szavak szótárában (TOLCSVAI NAGY 2007) megjelenő ht-szavak kapcsán TOLCSVAI NAGY GÁBOR arra hívja fel a figyelmet, hogy abban „az azonos alakú, esetleg nyelvtörténetileg azonos eredetre visszavezethető, de a mai beszélő számára nem sok kapcsolatot mutató szavakra is akad példa" (2013: 387).

A „határtalan" nyelvi egység megőrzésében talán a fentebb felsorolt tudományos eredményeknél is jóval fontosabb szerepe van az anyanyelvi médiának. Ugyanis az optimális gyakoriságú anyanyelvű műsorszolgáltatás, a kisebbségekkel kapcsolatos sajtótermékek és a standardizált nemzeti nyelv szétterjesztése révén nagymértékben hozzájárul az anyanyelvi identitás fenntartásához és a nemzeti kapcsolatok megerősödéséhez (PAPP 2009, PÉNTEK 2008: 136–152, SZOTÁK 2009: 1325). A magyarországi mellett azonban mindenképp szükséges a helyi magyar nyelvű média megléte is, ugyanis a regionális színezetet, a kisebbség számára nagy jelentőséggel bíró eseményeket csak ez tudja valós formájában, értékvesztés nélkül bemutatni. Ilyen regionális sajátosság például a másodnyelvi elemek használata a helyi magyar sajtóban, ami e szavak meghonosodásának egy újabb lépcsőfokaként is értelmezhető. Hiszen azáltal, hogy a regionális magyar nyelv „hivatalos" (beszélt/írott) formáiban is megjelennek e szavak, kezdetét veszi egy ún. „kodifikációs" folyamat is. A média ugyanis egyfajta normaként is szolgál, azaz magában foglalja az ismeret (tudás) és a minta, a van és kell mozzanatát, tehát tükör és példa is egyben (BALÁZS 2000: 18). Vagyis a másodnyelvi elemek használatával egyfajta megerősítésként is szolgál az adott médiatermék „fogyasztói" számára.

Ezen túlmenően a kommunikáció sikeressége szempontjából különösképp fontos a regionális szinten ismert kölcsönszavak használatának helyénvaló mivolta is. Ehhez egyrészről szükség van a megfelelő nyelvi kompetencia meglétére, amely révén a beszélők — akár az átadó nyelv kommunikációs szinten való ismerete nélkül is — képesek a kölcsönszavakat a jelentésüknek megfelelően felhasználni. Természetesen arra is találhatunk azonban példákat, hogy az átvett szó jelentéstartalma az átvevő nyelvben — az átadó nyelvi elem jelentésének ismeretétől függetlenül is — bizonyos mértékű módosuláson (jelentésbővülés vagy jelentésszűkülés) megy keresztül.[4]

Ezek természetesen nincsenek kihatással arra, hogy a határon túli magyar nyelvjárásokban meghonosodott kölcsönszavak túlnyomó része, pár kivételtől eltekintve[5] csupán az adott régióban válik általánosan ismertté.

Másrészről a sikeres kommunikációhoz szükség van egy olyan jellegű kommunikatív kompetencia létrejöttére is, amely segíti a kétnyelvű közegben élő beszélőket annak eldöntésében, hogy az általuk ismert anya-, idegen-, vagy másodnyelvi elemek kerüljenek-e a beszédhelyzetben felhasználásra. Utóbbi bizonyos mértékben automatikusan rögzül a szocializációs folyamat során, illetve a helyesen megválasztott oktatás-módszertani eljárásmódokkal a funkcionalitás szempontjából tovább finomítható, hiszen az iskolai anyanyelvi nevelés legfontosabb feladata — a Szovjetunió idejéből megörökölt grammatika-központú szemlélet helyébe lépő additív szemléletmód révén — az lehet, hogy hasznosítható tudást közvetítve „felkészítse a tanulókat mindazon nyelvi kihívások megoldására, kezelésére, amelyekkel az iskolában és (főként) az iskolán kívül találkozhatnak" (BEREGSZÁSZI 2011: 34).

4. A továbbiakban a kárpátaljai Beregszászi járás nyelvjárásaiban végzett kutatások[6] során adatolt kölcsönszakat[7] a fentebb már említett PhD-értekezésemben szereplő fogalomkörök (szemantikai csoportok) alapján mutatom be.[8]

[4] A kárpátaljai magyar nyelvjárásokban meghonosodott keleti szláv kölcsönszavak ilyen típusú változásairól lásd GAZDAG 2018a.

[5] Ilyen például az 'ápolónő' jelentésben használt *szesztra* kölcsönszó, melyről részletesen lásd GAZDAG 2019.

[6] A közel 10 éven át zajló kutatási folyamat az élőnyelvi vizsgálatokon túl kiterjedt a sajtónyelv, a szépirodalom és az internetes nyelvhasználat vizsgálatára is. A kölcsönszavak adatolásán túl érintette a kölcsönszavak és standard magyar nyelvi megfelelőik használati mértékének összevetését, a kölcsönhomonimák kérdését, az életkor és a nem kölcsönszóhasználatot befolyásoló szerepét is.

[7] E szavak között előfordulnak olyanok is, melyek a kárpátaljai magyar nyelvjárásokon kívül a nyelvterület más részein, vagy akár a magyar köznyelvben is ismertté váltak. Ugyanakkor a kétségtelen szláv nyelvi eredetük folytán e szavak jelen adatbázisban való szerepeltetése indokolt lehet.

[8] Jelen munka nem tartalmazza az egyes kölcsönszavak felhasználásával létrejött s a helyi magyar nyelvváltozatokban használt hibrid kölcsönszavakat (olyan összetételeket, melyek elő- vagy utótagja direkt kölcsönszó).

A n y a g o k : ***antifríz*** ’fagyálló (folyadék)’ < ukr., or. *антифриз;* ***belizna*** ’fehérítőszer’ < or. *белизна;* ***csuhon*** ’öntöttvas’ < or. *чугун;* ***diklofosz*** 1. ’diklórfosz’; 2. ’légyméreg, rovarirtó’ < ukr., or. *дихлофос;* ***gruntovka*** ’alapozó’ < ukr., or. *грунтовка;* ***herbicid*** ’gyomirtószer’ < ukr. *гербіцид;* or. *гербицид;* ***himikália*** ’vegyszerek; kemikáliák’ < ukr. tb. *хімікалії;* or. tb. химикалии; ***koncentrát*** ’koncentrátum; sűrítmény’ < ukr., or. *концентрат;* ***nyerzsavejka*** ’rozsdamentes acél’ < or. *нержавейка;* ***odekolon*** ’kölni (víz)’ < ukr., or. *одеколон;* ***pasztelin*** ’gyurma’ < ukr. *пластилін;* or. *пластилин;* ***szoljárka*** 1. ’gázolaj’; 2. ’üzemanyag’ < ukr., or. *солярка;* ***szpirt*** ’szesz, alkohol’ < ukr., or. *спирт;* ***topliva*** 1. ’fűtőanyag’; 2. ’üzemanyag’ < ukr., or. *топливо;* ***zeljonka*** ’zöld tinktúra, zöldike’ < or. *зелёнка*.

D o k u m e n t u m o k : ***akt*** 1. ’jegyzőkönyv’; 2. ’okirat’ < ukr., or. *акт;* ***anketa*** 1. ’kérdőív’; 2. ’űrlap’ < ukr., or. *анкета;* ***atesztát*** ’(érettségi) bizonyítvány; igazolás’ < ukr. *атестат;* or. *аттестат;* ***autobiográfia*** ’önéletrajz’ < ukr. *автобіографія;* or. *автобиография;* ***bilet*** 1. ’menetjegy’; 2. ’belépő’ < ukr. *білет;* or. *билет;* ***blánki*** ’nyomtatvány, űrlap’ < ukr., or. *бланк* (tb. *бланки*); ***bolnicsnij*** ’a keresőképtelenségre vonatkozó orvosi igazolás’ < or. *больничный лист;* ***diplom*** ’diploma, oklevél’ < ukr., or. *диплом;* ***dodátok*** ’melléklet’ < ukr. *додаток;* ***dohovor*** 1. ’szerződés’; 2. ’egyezmény’ < or. *договор;* ***dokument*** ’okmány; okirat’ < ukr., or. *документ;* **doverenoszty** ’meghatalmazás’ < or. *доверенность;* ***dovidka*** 1. ’igazolás’; 2. ’jelentés, tájékoztatás’ < ukr. *довідка;* ***grafik*** ’menetrend; ütemterv’ < ukr. *графік;* or. *график;* **gramota** ’oklevél’ < ukr., or. *грамота;* ***harakterisztika*** 1. ’jellemrajz’; 2. ’jellemzés, minősítés’ < ukr., or. *характеристика;* ***kalendár*** ’naptár’ < ukr., or. *календар;* ***kartocska*** 1. ’kis lap, kártyácska’; 2. ’személyi lap’ < or. *карточка;* ***kvitáncia*** 1. ’nyugta’; 2. ’elismervény’ < ukr. *квитанція;* or. *квитанция;* ***kvitok*** ’(diák) igazolvány; jegy’ < ukr., or. *квиток;* ***nákáz*** ’utasítás; rendelkezés’ < ukr., or. *наказ;* ***náprávlenyie*** ’(kórházi) beutaló’ < or. *направление;* ***nárjád*** 1. ’munkalap szerint végzendő munka’; 2. ’parancs, rendelkezés’ < ukr., or. *наряд;* ***otpiszka*** ’formális (semmitmondó) válaszlevél’ < or. *отписка;* ***paszport*** ’személyigazolvány’ < ukr., or. *паспорт;* ***plán*** ’terv, tervezet’ < ukr., or. *план;* ***potyóka*** 1. ’menetlevél’; 2. ’beutaló (üdülőhelyre)’ < or. *путёвка;* ***práva*** ’gépjárművezetői jogosítvány’ < ukr. *права водія;* or. *права водителя* → *права;* ***propuszk*** ’belépési engedély’ < ukr., or. *пропуск;* ***protokol*** ’jegyzőkönyv’ < ukr., or. *протокол;* ***ráport*** ’jelentés (tétel)’ < ukr., or. *рапорт;* ***szertifikát*** ’bizonyítvány; igazolás, tanúsítvány’ < ukr. *сертифікат;* or. *сертификат;* ***szprávka*** 1. ’igazolás’; 2. ’tudakozódás, érdeklődés’ < or. *справка;* ***techpaszport*** ’műszaki igazolvány’ < ukr., or. *техпаспорт;* ***ukáz*** ’rendelet; parancs’ < or. *указ;* ***védomoszty*** ’különböző adatok (pl. munkanapok, jövedelem) feltüntetésére szolgáló lista’ < or. *ведомость;* ***vizitka*** ’névjegykártya’ < ukr. *візитка* ← *візитна картка*, or. *визитка* ← *визитная*

карточка; ***zájává*** ’kérvény, folyamodvány’ < ukr. *заява;* ***zsáloba*** ’panasz’ < or. *жалоба*.

Cselekedetek, tulajdonságok, testrészek: ***bambula*** ’tökfilkó’ < ukr. *бамбула;* ***blátnoj*** a szó a szláv nyelvekben ’tolvaj’ jelentésben ismert, a kárpátaljai magyar nyelvjárásokban ’gőgös, kötekedő természetű embert’ is jelent < or. *блатной;* ***dezsurálni*** ’őrködni, felvigyázni’ < ukr. *дежурити;* or. *дежурить;* ***drasztvujtéz*** ’jó napot kíván’ < or. *здравствуйте;* ***firma*** 1. ’céh’; 2. ’rosszhírű nőcske’ < ukr. *фірма;* or. *фирма;* ***geroj*** ’hős; hősködő (nagyképű)’ < or. *герой;* ***hápol*** ’megkaparint, elhappol’ < ukr. *хапати;* or. *хапать;* ***hárkál*** ’krákog; köpdös’ < ukr. *харкати;* or. *харкать;* ***kiborg*** ’a donyecki repülőtér védelmét ellátó ukrán katonák’ < ukr. tb. *кіборги;* or. tb. *киборги;* ***kulák*** 1. ’a Szovjetunióban gazdasági korlátozásokkal sújtott gazda’; 2. ’zsírosparaszt’ < ukr., or. *кулак;* ***lapatyol*** 1. ’sokat beszél’; 2. ’hadar’ < ukr. *лопотати;* ***mesál*** 1. ’zavar, háborgat’; 2. ’összekever, vegyít’ < or. *мешать;* ***pászol*** ’megfelel’ < ukr. *пасувати;* or. *пасовать;* ***plombál*** ’ólomzárat rak rá’ < ukr., or. *пломба;* ***púp*** ’köldök’ < ukr., or. *пуп;* ***smirol*** ’meglök, megdob’ < ukr. *шмигнути;* or. *шмыгать;* ***turiszt*** ’turista, természetjáró’ < ukr., or. *турист;* ***voléjbálozni*** ’röplabdázni’ < ukr., or. *волейбол;* ***zákázál*** ’megrendel’ < or. *заказать;* ***zehernyáskodik*** 1. ’büszkévé válik’; 2. ’kényeskedik’; 3. ’kötekedik’ < ukr. *загордитися*.

Edények és azok tartozékai: ***bakál*** ’söröspohár’ < ukr., or. *бокал;* ***bánki/a*** 1. ’(befőttes) üveg’, 2. ’palack’ < ukr., or. *банка* (tb. *банки*); ***bástya*** ’(víz)torony’ < ukr. *башта;* ***butilka*** ’palack; üveg’ < or. *бутылка;* ***csájnik*** ’teáskanna’ < ukr., or. *чайник;* ***cserpák*** ’merítőedény’; illetve átvitt értelemben a katonaságnál az ’ételosztó személy’ megnevezése is’ < ukr., or. *черпак;* ***kanisztra*** ’tartály’ < ukr. *каністра;* or. *канистра;* ***korobka*** ’doboz, tojástartó’ < ukr., or. *коробка;* ***kriska*** ’fedő (az üvegedényen)’ < ukr. *кришка;* or. *крышка;* ***kruzska*** ’korsó, bögre’ < or. *кружка*.

Egészségügy: ***analiz*** ’vegyelemzés; vérvizsgálat’ < ukr. *аналіз;* or. *анализ;* ***aptecska*** ’elsősegély csomag; (házi, úti) gyógyszerkészlet’ < ukr., or. *аптечка;* ***bint*** 1. ’kötés’; 2. ’kötszer, fásli’ < ukr., or. *бинт;* ***gripp*** ’influenza’ < ukr. *грип;* or. *грипп;* ***gruppa*** 1. ’csoport’; 2. ’(iskolai) napközis csoport’ < or. *группа;* ***invalid*** ’rokkant; mozgássérült’ < ukr. *інвалід;* or. *инвалид;* ***kápelynica*** ’csepegtető; infúzió’ < or. *капельница;* ***poliklinika*** ’rendelőintézet, ambulancia’ < ukr. *поліклініка;* or. *поликлиника;* ***szanitár(ka)*** ’ápoló, betegápoló’ < ukr. *санітар(ка);* or. *санитар(ка);* ***szesztra*** ’nővér’ < ukr., or. *(медична) сестра;* ***terapevt*** ’belgyógyász’ < ukr., or. *терапевт;* ***terápia*** ’belgyógyászat’ < ukr. *терапія;* or. *терапия;* ***ukol*** ’injekció’ < ukr., or. *укол;* ***uzi*** ’ultrahang (vizsgálat)’ < ukr. *узі ← ультразвукова інтоскопія;* or. *узи ← ультразвуковая интоскопия;* ***znyimok*** ’(röntgen) felvétel; fénykép’ < ukr. *знімок*.

E s z k ö z ö k : ***brezent*** 1. ’vízhatlan ponyva’; 2. ’sátorlap’ < ukr., or. *брезент;* ***burzsujka*** ’vaskályha’ < ukr., or. *буржуйка;* ***drobilka*** 1. ’zúzógép’; 2. ’kőtörő’ < or. *дробилка;* ***gázplita*** ’gáztűzhely’ < ukr. *газова плита;* or. *газовая плита;* ***hamut*** ’(cső) bilincs, pánt’ < ukr., or. *хомут;* ***holovká*** 1. ’fejecske’; 2. ’valaminek a feje, felső része’ < ukr., or. *головка;* ***insztrument*** ’műszer’ < ukr. *інструмент;* or. *инструмент;* ***katuska*** 1. ’tekercs’; 2. ’orsó (horgászboton)’ < or. *катушка;* ***kolonka*** ’vízmelegítő bojler’ < ukr., or. *колонка;* ***kolpák*** ’sapka, kupak’ < or. *колпак;* ***mantyirovka*** ’csavarkulcs; feszítővas’ < or. *монтировка;* ***misálka*** ’(malter) keverő’ < ukr. *мішалка;* ***noszilka*** 1. ’hordágy’; 2. ’különböző dolgok kézi szállítására szolgáló eszköz’ < ukr., or. *носилки;* ***pálec*** 1. ’ujj’; 2. ’csapszeg’ < ukr., or. *палець;* ***plita*** ’tábla, lap; lemez’ < ukr., or. *плита;* ***rucski*** ’kar, fogó, markolat’ < ukr., or. *ручка*, tb. *ручки;* ***scsitok*** ’hegesztő-védőszemüveg’ < or. *щиток;* ***sifer*** ’pala’ < ukr., or. *шифер;* ***szisztéma*** ’csepegtető rendszer; infúzió’ < ukr., or. *система;* ***szitka/szetka*** 1. ’háló’; 2. ’hálóból készült tasak’ < ukr. *сітка;* or. *сетка;* ***sztelázs*** ’állvány, polc’ < ukr. *стелаж;* or. *стеллаж;* ***trosz*** ’sodort drótkötél’ < ukr., or. *трос;* ***tumbocska*** ’éjjeliszekrény’ < ukr., or. *тумбочка;* ***zabór*** ’kerítés’ < or. *забор;* ***zápász*** ’pótalkatrész, készlet’ < ukr., or. *запас*.

É t e l e k , i t a l o k : ***borscs*** ’borscsleves; ukrán céklaleves’ < ukr., or. *борщ;* ***brindza*** ’juhtúró, brindza’ < ukr. *бринза;* or. *брынза;* ***buhánka*** ’fekete (formában sütött) kenyér’ < ukr., or. *буханка;* ***bulo/icska*** ’zsemle’ < ukr., or. *булочка;* ***csája*** ’tea’ < ukr., or. *чай;* ***cseburek*** ’(birka) húsos rétes; húsos fánk’ < ukr., or. *чебурек;* ***grecska*** ’tatárka, hajdinakása (Fagopyrum Gaerth)’ < ukr., or. *гречка;* ***haluska*** ’galuska; gombóc, knédli’ < ukr., or. *галушка;* ***halva*** ’törökméz; halva (keleti édesség)’ < ukr., or. *халва;* ***irisz*** ’karamellszerű, kocka alakú cukorka’ < ukr. *ірис;* or. *ирис;* ***kiszel*** ’gyümölcskocsonyából készült ital’ < or. *кисель;* ***kvász*** ’savanykás erjesztett üdítőital’ < ukr., or. *квас;* ***marmaládé*** ’gyümölcszselé, gyümölcssajt’ < ukr., or. *мармелад;* ***mjátnája*** ’(mentás) cukorka’ < or. *мятная;* ***pálocski*** ’pufi, kukorica rudacskák’ < or. *палочки;* ***pelmenyi*** ’húsos derelye; hússal töltött barátfüle’ < ukr. *пельмені;* or. *пельмени;* ***pirog*** ’töltött lepény’ < or. *пирог;* ***piroski*** ’fánk, bukta’ < or. *пирожки;* ***poncsik*** ’fánk’ < or. *пончик;* ***sampán*** ’pezsgő’ < ukr. *шампанське (вино);* or. *шампанское (вино);* ***számohonká*** ’kisüsti v. házi pálinka’ < ukr., or. *самогонка;* ***szok*** 1. ’gyümölcsből készült üdítőital’; 2. ’lé, nedv’ < or. *сок;* ***szoszíszki*** 1. ’virsli’; 2. ’hosszú, vékony, kifőzve fogyasztott hústermék, húspép’ < ukr., or. *сосиски;* ***sztogramm*** ’egy deciliter (vodka); száz gramm’ < ukr., or. *сто грамм;* ***tusonka*** ’(párolt) konzervhús; pörkölt’ < or. *тушёнка;* ***váfli*** ’ostya (szelet)’ < ukr., or. *вафля;* ***zakuszka*** ’harapnivaló, előétel’ < ukr., or. *закуска*.

F o g a l m a k : ***avári(j)a*** 1. ’baleset’; 2. ’gépkocsibaleset’ < ukr. *аварія;* or. *авария;* ***balansz*** 1. ’mérleg, kimutatás’; 2. ’egyensúly’ < ukr., or. *баланс;* ***bida*** 1. ’baj, nyomorúság’; 2. ’kár, csapás’ < ukr. *біда;* ***blát*** ’protekció’ < ukr., or.

блат; ***ekonómia*** ’gazdaságtan; megtakarítás’ < ukr. *економія;* or. *экономия;* ***ekonómika*** ’gazdasági helyzet’ < ukr. *економіка;* or. *экономика;* ***holodomor*** ’éhínség’ < ukr., or. *голодомор;* ***krah*** ’csőd, bukás, összeomlás’ < ukr., or. *крах;* ***rozrjád*** ’kategória, osztály’ < ukr. *розряд;* or. *разряд;* ***szokrascsényie*** 1. ’létszámleépítés’; 2. ’csökkentés’; 3. ’rövidítés, egyszerűsítés’ < or. *сокращение;* ***szubszídió*** ’segély, támogatás’ < ukr. *субсидія;* or. *субсидия;* ***szutki*** ’teljes (24 órás) munkanap’ < or. *сутки*.

Foglalkozások, tisztségek: ***advokát*** ’ügyvéd’ < ukr., or. *адвокат;* ***agronóm*** ’agronómus’ < ukr., or. *агроном;* ***brigadér(os)*** ’munkavezető’ < ukr., or. *бригадир;* ***buhálter*** ’könyvelő’ < ukr., or. *бухгалтер;* ***csinovnyik*** ’hivatalnok, tisztségviselő’ < ukr., or. *чиновник;* ***deputát*** ’küldött, képviselő’ < ukr., or. *депутат;* ***ekonomista*** ’közgazdász’ < ukr. *економіст;* or. *экономист;* ***felcser*** ’orvossegéd; felcser’ < ukr., or. *фельдшер;* ***furazsér*** ’takarmánykezelő’ < ukr., or. *фуражир;* ***gáterista*** ’fűrésztelepi munkás’ < ukr. *працівник гатра;* or. *работник гатра;* ***generáldirektor*** ’főigazgató’ < ukr., or. *генералдиректор;* ***gruscsik*** ’rakodómunkás’ < or. *грузчик;* ***gubernátor*** ’kormányzó; helytartó’ < ukr., or. *губернатор;* ***inszpektor*** ’ellenőr, felügyelő’ < ukr. *інспектор;* or. *инспектор;* ***insztruktor*** 1. ’útmutató’; 2. ’kiképző, idomár’ < ukr. *інструктор;* or. *инструктор;* ***kádró*** ’a személyzeti osztály vezetője’ < or. *отдел кадров* > ukr., or. *кадров;* ***kasszír*** ’pénztáros’ < ukr. *касир;* or. *кассир;* ***kede*** ’hadosztály-parancsnok’ < or. *КД (кеде)* → *командир дивизии;* ***kehebista*** ’KGB ügynök’ < ukr. *кагебист;* or. *кагэбист;* ***kocsegár*** ’fűtő (személy)’ < or. *кочегар;* ***kompozitor*** ’zeneszerző’ < ukr., or. *композитор;* ***konduktor*** ’kalauz’ < ukr., or. *кондуктор;* ***májszter*** ’mester’ < ukr. *майстер;* ***mechánik*** ’szerelő’ < ukr. *механік;* or. *механик;* ***nacsalnyik*** ’főnök; parancsnok’ < ukr., or. *начальник;* ***notáriusz*** ’jegyző, közjegyző’ < ukr. *нотаріус;* or. *нотариус;* ***organizátor*** ’szervező’ < ukr. *організатор;* or. *организатор;* ***otgyel kádró*** ’személyzeti osztály’ < or. *отдел кадров;* ***perevodcsik*** ’tolmács, fordító’ < or. *переводчик;* ***pionír*** 1. ’úttörő (fiú); 2. ’pionír’; 3. ’maga az úttörőszervezet’ < ukr. *піонер;* or. *пионер;* ***póruscsik*** ’pakoló, rakodógép’ < or. *погрузчик;* ***programista*** ’programozó’ < ukr. *програміст;* or. *программист;* ***prokuror*** ’ügyész’ < ukr., or. *прокурор;* ***provodn(y)ik*** ’kalauz’ < or. *проводник;* ***reketőr*** ’(védelmi pénzek szedésével foglalkozó) gengszter’ < ukr., *рекетир;* or. *рэкетир;* ***spion*** ’kém’ < ukr. *шпіон;* or. *шпион;* ***szekretár*** ’titkár’ < ukr. *секретар;* or. *секретарь;* ***szosztávityelj*** ’váltókezelő’ < or. *составитель;* ***szpiscsik*** ’kocsifelíró’ < or. *списчик;* ***sztaroszta*** 1. ’régi (falusi) bíró’; 2. ’vezető, felelős’; 3. ’iskolai felvigyázó’ < ukr., or. *староста;* ***sztorozs*** ’őr, éjjeliőr’ < ukr., or. *сторож;* ***tankista*** ’harckocsizó katona’ < ukr. *танкіст;* or. *танкист;* ***technik*** ’technikus’ < ukr. *технік;* or. *техник;* ***trubás*** ’trombitás, kürtös’ < ukr., or. *труба* ’trombita, kürt’; ***tyituskó*** ’a kijevi tüntetések fizetett provokátorai’ < ukr. tb. *тітушки;* ***ucsaszkovij*** ’körzeti (orvos

vagy rendőr)' < or. *участковый;* ***ucsotcsik*** 1. 'számfejtő'; 2. 'nyilvántartó' < or. *учётчик;* ***veszovscsik*** 'árupénztáros' < or. *весовщик;* ***zámpolit*** 'szovjet katonai tisztség: a politikai alakulat helyettes vezetője' < or. *замполит ← заместитель командира по политической части;* ***zavhoz*** 'gazdasági vezető' < or. *завхоз → заведующий хозяйством;* ***závucs*** 'oktatási igazgatóhelyettes' < or. *завуч ← заведующий учебной частью;* ***zootechnikus*** 1. 'állattenyésztési szakember'; 2. 'zootechnikus' < ukr. *зоотехнік;* or. *зоотехник;* ***zsulik*** 'tolvaj, csibész' < ukr., or. *жулик;* ***zsurnalista*** 'újságíró' < ukr. *журналіст;* or. *журналист*.

Helynevek és földrajzi köznevek: ***Donbász*** 'Donyec-medence; donyecki szénmedence' < ukr. *Донбас ← Донецький вугільний басейн;* or. *Донбасс ← Донецкий угольный бассейн;* ***perevál*** 1. '(hegy) szoros'; 2. 'hágó' < ukr., or. *перевал;* ***pogranzóna*** 'határmenti övezet' < or. *погранзона → пограничная зона;* ***Szibér*** 'Szibéria' < ukr. *Сибір;* or. *Сибирь;* ***szotek*** 'földrészleg' < ukr. *сотий;* or. *сотый;* ***verhovina*** 'hegyvidék; felvidék, felföld' < ukr. *верховина*.

Helyiségek: ***bánya*** 1. 'fürdőhelyiség'; 2. 'gőzfürdő' < ukr., or. *баня;* ***beszedka*** 1. 'lugas; kerti pavilon'; 2. 'filagória' < or. *беседка;* ***blokposzt*** 'közúti ellenőrző pont' < ukr., or. *блокпост;* ***butyka*** 'bódé, kalyiba' < ukr., or. *будка;* ***dácsa*** 1. 'nyaraló'; 2. 'kerti lak, házikó' < ukr., or. *дача;* ***dezsurka*** 1. 'ügyelet'; 2. 'szolgálat' < ukr., or. *дежурка;* ***hutor*** 'farm, tanya' < ukr., or. *хутор;* ***komplex*** 'komplexum' < ukr., or. *комплекс;* ***korpusz*** '(ház) tömb; épületszárny' < ukr., or. *корпус;* ***kupé*** '2 vagy 4 személy részére biztosított vonatfülke' < ukr., or. *купе;* ***sahta*** 1. 'bánya', 2. 'akna, kút' < ukr., or. *шахта;* ***sopa*** 'pajta, fészer' < ukr. *шопа;* ***teritória*** 'terület' < ukr. *територія;* or. *территория;* ***tunel*** 'alagút' < ukr. *тунель;* or. *туннель;* ***ucsásztok*** 'terület, parcella, körzet' < or. *участок;* ***zabora*** 'a széna tárolására szolgáló csűr' < ukr., or. *забора*.

Intézmények: ***ambulatórium*** 'rendelőintézet' < ukr. *амбулаторія;* or. *амбулатория;* ***archív*** 'levéltár' < ukr. *архів;* or. *архив;* ***ártyel*** 'termelőszövetkezet' < or. *артель;* ***báza*** 'áru lerakat, telephely' < ukr., or. *база;* ***bazár*** 'piac' < ukr., or. *базар;* ***berkassza*** 'takarékpénztár' < or. *сберкасса → сберегательная касса;* ***biblioteka*** 'könyvtár' < ukr. *бібліотека;* or. *библиотека;* ***birzsa*** 'munkaközvetítő ügynökség; munkanélküli hivatal' < ukr. *біржа праці;* or. *биржа труда;* ***buhálteria*** 'könyvelőség, számviteli osztály' < ukr. *бухгалтерія;* or. *бухгалтерия;* ***büfet*** 'büfé; falatozó' < ukr., or. *буфет;* ***ceh*** 'üzem; céh' < ukr., or. *цех;* ***CUM*** 'Központi Áruház' < ukr. *Центральний універсальний магазин;* or. *Центральный универсальный магазин;* ***csájna*** 1. 'teázó'; 2. 'kocsma' < ukr. *чайна;* or. *чайная;* ***csász*** 1. 'laktanya'; 2. 'hadosztály' < ukr., or. *часть;* ***csurma*** 1. 'börtön', 2. 'tömlöc' < ukr. *тюрма;* or. *тюрьма;* ***DeU*** 'állami intézmény' < ukr. *ДеУ → державна установа;* ***DOF/DOK*** 'fafeldolgozó kombinát' < ukr. *деревообробна фабрика;* or. *ДОФ → деревообрабатывающая фабрика;* ukr.

деревообробний комбінат; or. *ДОК → деревообробный комбинат;* ***filiál*** ’fiókintézet, leányvállalat’ < ukr. *філіал;* or. *филиал;* ***gasztronom*** ’élelmiszerbolt’ < ukr., or. *гастроном;* ***internát*** ’bentlakásos iskola’ < ukr. *інтернат;* or. *интернат;* ***kassza*** 1. ’pénztár, pénzszekrény’; 2. ’a pénztár pénzkészlete’ < ukr. *каса;* or. *касса;* ***klub(b)*** 1. a kárpátaljai magyar nyelvben elsősorban ’kultúrház’ jelentésben; 2. ’klub’ < ukr., or. *клуб;* ***kombinát*** 1. ’szövetkezet’; 2. ’egyesített üzem’ < ukr. *комбінат;* or. *комбинат;* ***kontora*** 1. ’hivatal’; 2. ’iroda’ < ukr., or. *контора;* ***koperatíva*** ’szövetkezeti bolt, üzlet’ < ukr., or. *кооператив;* ***kulytproszvet*** ’kulturális művelődési szakiskola’ < or. *культпросвет → Культурно-просветительное образование;* ***láger*** ’tábor’ < or. *лагерь;* ***lombárd*** ’zálogház’ < ukr., or. *ломбард;* ***magazin*** 1. ’bolt’; 2. ’áruház’ < ukr., or. *магазин;* ***meducsiliscse*** ’egészségügyi szakközépiskola’ < ukr. *медучилище ← медичне училище;* or. *медицинское училище;* ***milicia*** ’rendőrség’ < or. *милиция;* ***muzucsi*** ’zenei szakközépiskola’ < ukr. *музучи ← музичне училище;* or. *музыкальное училище;* ***obsezsit*** 1. ’diákotthon’; 2. ’közös szállás, munkásszálló’ < or. *общежитие;* ***ofisz*** ’iroda; hivatal’ < ukr. *офіс;* or. *офис;* ***otgyel*** ’részleg, osztály’ < or. *отдел;* ***OTK ~ oteká*** ’műszaki ellenőrzési osztály’ < or. *ОТК ← отдел технического контроля;* ***OVIR*** ’útlevélosztály; a rendőrség külföldieket ellenőrző és nyilvántartó osztálya’ < or. *ОВИР ← Отдел виз и регистрации иностранцев;* ***peteu*** ’szakiskola’ < ukr. *ПТУ ←* ukr. *професійно-технічне училище;* or. *Профессионально-техническое училище;* ***piscse*** ’konzervgyár’ < or. *пищекомбинат;* ***PMK ~ peemká*** ’vasszerkezetekkel foglalkozó építési vállalat’ < or. *ПМК (пеемка) ← производство металлоконструкций;* ***profti*** ’műszaki főiskola’ < ukr. *професійно-технічний інститут;* or. *профессионально-технический институт;* ***prokuratúra*** ’ügyészség’ < ukr., or. *прокуратура;* ***regisztratúra*** ’iktató (hivatal)’ < or. *регистратура;* ***remzavod*** ’javítóműhely’ < or. *ремзавод ← ремонтный завод;* ***resztorán*** ’étterem’ < ukr., or. *ресторан;* ***stáb*** 1. ’törzs’; 2. ’parancsnokság’ < ukr., or. *штаб;* ***svájna*** ’varroda’ < ukr. *швейна (фабрика);* or. *швейная (фабрика);* ***szilhoztechnika*** ’mezőgazdasági gépellátó’ < ukr. *сільгосптехніка ← сільськогосподарська техніка;* ***szilpó*** ’szövetkezeti bolt; vegyeskereskedés’ < ukr. *сільське споживче товариство,* or. *сельское потребительское общество;* ***szovhoz*** 1. ’szovjetgazdaság’; 2. ’szovhoz’ < or. *совхоз ← советское хозяйство;* ***sztolova*** 1. ’ebédlő’; 2. ’étkezde’ < or. *столовая;* ***szuvenyír*** ’emléktárgy készítő üzem’ < ukr. *сувенір;* or. *сувенир;* ***tobszklád*** ’áruraktár’ < ukr., or. *товарний склад;* ***tocska*** ’pont, támaszpont’ < or. *точка;* ***zágsz*** ’anyakönyvi hivatal’ < or. *загс ← записи актов гражданского состояния;* ***záprávka*** ’üzemanyag töltőállomás; benzinkút, tankoló’ < ukr., or. *заправка;* ***zasztava*** ’határőrség’ < or. *застава;* ***ZsEK*** ’lakásgazdálkodási hivatal’ < ukr. *ЖЕК ← Житлово-експлуатаційна контора;* or. *ЖЭК ← Жилищно-эксплуатационная контора*.

Oktatás, iskola: ***attesztáció*** ’minősítés; érettségi bizonyítvány; a független érettségi letételét igazoló hivatalos dokumentum’ < ukr. *атестація;* or. *аттестация;* ***attesztál*** ’tanúsít; minősít, véleményez’ < ukr. *атестувати;* or. *аттестовать;* ***bál*** ’pontszám’ < ukr. *бал;* or. *балл;* ***csercsenyie*** ’ábrázoló geometria, műszaki rajz’ < or. *черчение;* ***diktánt*** ’tollbamondás’ < ukr., or. *диктант;* ***exkurszija*** ’kirándulás’ < ukr. *екскурсія;* or. *экскурсия;* ***individuályna*** ’önálló, egyéni (munka)’ < ukr. *індивідуальна (робота);* or. *индивидуальная (работа);* ***kabinet*** ’szertár, dolgozószoba’ < ukr. *кабінет;* or. *кабинет;* ***konkursz*** 1. ’verseny’; 2. ’pályázat’ < ukr., or. *конкурс;* ***konszpekt*** ’jegyzet, kivonat’ < ukr., or. *конспект;* ***kursz*** 1. ’tanfolyam, évfolyam’; 2. ’kurzus’ < ukr., or. *курс;* ***kurszova*** ’évfolyammunka’ < ukr. *курсова робота;* or. *курсовая работа;* ***lekcija*** ’előadás’ < ukr. *лекція;* or. *лекция;* ***linyijka*** 1. ’vonalzó’; 2. ’sorakozó’ < ukr. *лінійка;* or. *линейка;* ***metodika*** ’módszertan’ < ukr., or. *методика;* ***modulyna*** ’témazáró; modulzáró’ < ukr. *модульна (контрольна робота);* az ukr., or. *модуль;* ***ohorona prácjá*** ’munkavédelem’ < ukr. *охорона праці;* ***olimpiáda*** ’vetélkedő, olimpia’ < ukr. *олімпіада;* or. *олимпиада;* ***pápka*** ’mappa, irattartó’ < ukr., or. *папка;* ***pára*** ’órapár, 2x45 perc’ < ukr., or. *пара;* ***politinformáció*** ’politikai információk, a volt Szovjetunióban kötelező jelleggel tartott foglalkozások’ < ukr. *політінформація ← політична інформація;* or. *политинформация ← политическая информация;* ***prakticsnája*** ’gyakorlati (foglalkozás)’ < ukr. *практична;* or. *практическая;* ***praktika*** ’szakmai gyakorlat’ < ukr., or. *практика;* ***sztipendium*** ’ösztöndíj’ < ukr. *стипендія;* or. *стипендия;* ***titulyna*** ’borító, címlap’ < ukr. *титульна;* ***turnyik*** ’nyújtó’ < ukr., or. *турник;* ***ucsiliscse*** ’szakiskola, tanintézet’ < ukr., or. *училище;* ***universzitet*** ’egyetem’ < ukr. *університет;* or. *университет;* ***zacsot*** 1. ’beszámoló, kollokvium’; 2. ’vmibe beszámítás’ < or. *зачёт;* ***ZNO ~ zeneó*** ’külső független érettségi tesztelés’ < ukr. *ЗНО ← зовнішнє незалежне оцінювання*.

Járművek és azok alkotórészei: ***amartizátor*** ’lengéscsillapító’ < ukr., or. *амортизатор;* ***avarijka*** 1. ’elakadásjelző lámpa’; 2. ’vészfény’ < or. *аварийка;* ***bagázs(nyik)*** ’csomagtér; csomagtartó’ < ukr., or. *багажник;* ***bak/bák*** ’(üzemanyag) tartály’ < ukr., or. *бак;* ***benzovoz*** ’üzemanyag szállító’ < ukr., or. *бензовоз;* ***bordacsok*** ’kesztyűtartó (gépkocsiban)’ < ukr., or. *бардачок;* ***bufer*** ’lökhárító’ < ukr., or. *буфер;* ***diszk*** ’korong; (autó) tárcsa’ < ukr., or. *диск;* ***elektricska*** ’villanyvonat, a magyarországi HÉV-nek megfelelő helyközi vonatjárat’ < ukr. *електричка;* or. *электричка;* ***kapot*** ’motorháztető’ < ukr., or. *капот;* ***kuzó*** ’teherautó billenőplatója’ < or. *кузов;* ***marsutka*** ’iránytaxi’ < ukr., or. közny. *маршрутка;* ***parohod*** ’gőzhajó’ < or. *пароход;* ***sáró*** ’golyó, gömb’ < or. *шар;* ***szkoraja*** ’mentőautó’ < or. *скорая медицинская помощь;* ***sztarter*** ’indító, starter’ < ukr., or. *стартер;* ***sztupica*** ’a kerék középső része’ < or. *ступица;* ***tramváj*** ’villamos’ < ukr., or. *трамвай;* ***transzport*** 1. ’szállítás’; 2. ’szállítmány’ < ukr., or.

транспорт; ***tulka*** ’dugattyú’ < ukr., or. *втулка;* ***zápcsászt*** ’pótalkatrész’ < ukr. *запасна частина;* or. *запасная часть*.

K a t o n a s á g : ***komangyirovka*** ’kiküldetés, misszió’ < or. *командировка;* ***komendánt*** 1. ’parancsnok’; 2. ’gondnok’ < ukr., or. *комендант;* ***komengyír*** ’parancsnok’ < ukr., or. *командир;* ***komisszár*** ’biztos (tisztség); kommunista politikai biztos’ < ukr. *комісар;* or. *комиссар;* ***komisszió*** ’bizottság’ < ukr. *комісія;* or. *комиссия;* ***kommendatúra*** ’városparancsnokság’ < ukr., or. *комендатура;* ***lityinant*** ’hadnagy’ < ukr., or. *лейтенант;* ***major*** ’őrnagy’ < ukr., or. *майор;* ***oficer*** ’tiszt’ < ukr. *офіцер;* or. *офицер;* ***patruly*** ’járőr; őrjárat’ < ukr., or. *патруль;* ***povesztka*** ’katonai behívó’ < or. *повестка;* ***szerzsánt*** ’őrmester’ < ukr., or. *сержант;* ***sztársij*** ’fő-rangidős’ < ukr., or. *старший;* ***sztársina*** ’törzsőrmester, tiszt’ < ukr., or. *старшина;* ***ucsebka*** ’képzés, tanulás; féléves katonai kiképzés’ < or. közny. *учебка;* ***vojenkomát*** 1. ’hadkiegészítő parancsnokság’; 2. ’sorozási hely’ < or. *военкомат* ← *военный комиссариат*.

K ö z é l e t : ***dvizsényié*** 1. ’mozgás’; 2. ’mozgalom’; 3. ’forgalom’ < or. *движение;* ***expert*** ’szakértői vizsgálat’ < ukr. *експертиза;* or. *экспертиза;* ***majdan*** 1. ’tér; összejöveteli hely’; 2. ’Kijev főtere’; 3. ’a narancsos forradalom megnevezése’ < ukr., or. *майдан;* ***peresztrojka*** ’átalakítás; a szovjet viszonyok átalakítására, a szocializmus megreformálására irányuló gorbacsovi politika’ < or. *перестройка;* ***planyorka*** ’tervezési ülés, workshop’ < or. *планёрка;* ***posztatye*** ’paragrafus, a törvény cikkelye szerint’ < or. *по статье;* ***szjezd*** ’kongresszus; konferencia’ < or. *съезд;* ***sztattya*** ’paragrafus, cikkely’ < ukr. *стаття;* or. *статья*.

K ö z i g a z g a t á s : ***ATO ~ ató*** ’a kelet-ukrajnai konfliktus háborús területei; terrorellenes hadművelet’ < ukr. *АТО* ← *Антитерористична операція;* ***gránic*** ’határ’ < ukr. *границя;* or. *граница;* ***oblásznij*** ’megyei, területi’ < ukr. *обласний;* or. *областной;* ***oblászty*** ’terület; a megyének megfelelő közigazgatási egység’ < ukr., or. *область;* ***rajon*** 1. ’járás’; 2. ’kerület, körzet’ < ukr., or. *район;* ***úlica*** ’utca’ < or. *улица*.

M i n d e n n a p i é l e t : ***brakk*** ’selejt’ < or. *брак;* ***brigád*** 1. ’munkáscsoport’; 2. ’brigád, dandár, csapat’ < ukr., or. *бригада;* ***buket*** 1. ’virágcsokor’; 2. ’bokréta’ < ukr., or. *букет;* ***dá*** ’igen’ < or. *да;* ***dáváj*** 1. ’adj’; 2. ’indulj, gyerünk, nosza’ < or. *давай;* ***dekret*** ’szülési szabadság’ < ukr. *декретна відпустка;* or. *декретный отпуск;* ***dezsurnij*** ’ügyeletes, szolgálatban lévő (orvos, rendőr, tűzoltó)’ < or. *дежурный;* ***durák*** 1. ’tökfilkó, bolond’; 2. ’népies kártyajáték’ < ukr., or. *дурак;* ***element*** ’tartásdíj’ < ukr. *аліменти;* or. *алименты;* ***fortocska*** ’szellőztető (ablak)’ < ukr., or. *форточка;* ***invesztor*** ’befektető’ < ukr. *інвестор;* or. *инвестор;* ***kalim*** ’feketén szerzett jövedelem, fusi’ < ukr. *калим;* or. *калым;* ***kanalizáció*** ’csatornázás; szennyvízhálózat’ < ukr. *каналізація;* or. *канализация;* ***koperta*** ’(levél) boríték’ < ukr. *коперта;* ***kvadratúra*** 1. ’négyzet’; 2. ’lakás területe’ < ukr., or. *квадратура;* ***marsrut*** ’útvonal, útirány’ < ukr., or. *маршрут;*

minutom 1. ’perc’; 2. ’pillanat, szempillantás’ < or. *минута;* ***mohorics*** ’áldomás’ < ukr. *могорич;* ***norma*** ’munkában megkövetelt mennyiség’ < ukr., or. *норма;* ***ocsered*** 1. ’sor’; 2. ’egymásutániság, sorrend’ < or. *очередь;* ***operáció*** ’művelet’ < ukr. *операція;* or. *операция;* ***optom*** ’nagyban (nagy tételben); nagykereskedelmi áron’ < ukr., or. *оптом;* ***optovij*** ’nagybani (piac); nagykereskedelmi’ < ukr. *оптовий;* or. *оптовый;* ***pácski*** ’köteg; csomag’ < ukr., or. *пачка* (tb. *пачки*)*;* ***peredácsa*** 1. ’adás; átadás’; 2. ’mechanikus szerkezet’ < ukr., or. *передача;* ***perevod*** 1. ’fordítás’; 2. ’áthelyezés’; 3. ’átutalás’ < or. *перевод;* ***pidzsákolás*** ’a különféle árucikkek vámmentes behozatala a magánszemélyek között történő szétosztással’ < ukr. *піджак;* or. *пиджак;* ***pikírozás*** ’(palánták) kiültetése’ < or. *пикировать;* ***plávkison*** ’úszónadrágosan, fürdőgatyásan’ < ukr., or. *плавки-ból;* ***pricseszka*** ’frizura’ < or. *причёска;* ***prikolul*** ’viccesen, mókásan’ < or. *прикол*-ból; ***remont*** ’javítás, rendbehozatal; szerelés’ < ukr., or. *ремонт;* ***rezulytát*** ’eredmény’ < ukr., or. *результат;* ***sáski*** ’dámajáték’ < ukr., or. *шашки;* ***stampolt*** ’sorozatgyártásban készült’ < ukr., or. *штампований;* ***stráf*** ’bírság’ < ukr., or. *штраф;* ***stukaturozó*** 1. ’vakoló’; 2. ’vakolás’ < ukr., or. *штукатур;* ***szekciás*** ’részes, szekciós’ < ukr. *секція;* or. *секция;* ***szignál*** 1. ’jel’; 2. ’jelzés, jeladás’ < ukr., or. *сигнал;* ***szmena*** 1. ’műszak’; 2. ’váltás, csere’; 3. ’munkacsoport’ < or. *смена;* ***sztávka*** 1. ’fizetés, javadalmazás, tarifa’; 2. ’(díj) tétel, (bér) osztály’ < ukr., or. *ставка;* ***sztólba*** ’oszlop’ < or. *столб;* ***sztrojka*** ’építkezés’ < or. *стройка;* ***szubotnyik*** ’közös munkafelajánlás (munkaszüneti napon)’ < ukr. *суботник;* or. *субботник;* ***zabrálás*** ’elvétel; fosztogatás’ < ukr. *забрати;* or. *забрать*.

M u n k a g é p e k : ***freza*** ’talajmaró (gép)’ < ukr., or. *фреза;* ***gréder*** ’földgyalu’ < ukr., or. *грейдер;* ***kombájn*** 1. ’aratógép’; 2. ’kombájn’ < ukr., or. *комбайн;* ***krán*** ’emelő (daru); toronydaru’ < ukr., or. *кран;* ***lenta*** ’szalag; futószalag’ < ukr., or. *лента;* ***motoblokk*** ’rotációs kapává átalakítható kistraktor’ < ukr., or. *мотоблок;* ***pricep*** ’pótkocsi’ < or. *прицеп;* ***szamoszvál*** ’billenőkocsi’ < or. *самосвал*.

N é p e k : ***gruzin*** 1. ’grúz’; 2. ’grúz nemzetiségű ember’ < ukr., or. *грузин;* ***hucul*** ’a Kárpátokban élő ukrán népcsoport’ < ukr., or. *гуцул*.

P é n z ü g y : ***avansz*** ’előleg’ < ukr., or. *аванс;* ***hrivnya*** ’Ukrajna hivatalos pénzneme’ < ukr. *гривня;* ***kopek*** ’fémpénz; az orosz/szovjet rubel váltópénze’ < ukr. *копійка;* or. *копейка;* ***kredit*** ’hitel’ < ukr., or. *кредит;* ***roszrocska*** ’részletfizetés’ < or. *рассрочка;* ***rubel*** ’rubel, Oroszország és a volt Szovjetunió hivatalos pénzneme’ < or. *рубль*.

Ö l t ö z k ö d é s : ***buslák*** ’kétsoros posztózubbony’ < ukr., or. *бушлат;* ***dublyonka*** ’bélelt bőrkabát, irhabunda’ < ukr. *дублянка;* or. *дублёнка;* ***gimnasztyorka*** ’ingzubbony’ < ukr. *гімнастерка;* or. *гимнастёрка;* ***kalosnyi*** ’sárcipő’ < ukr. *калоші;* or. *калоши;* ***kombinzon*** ’kezeslábas’ < ukr. *комбінезон;* or. *комбинезон;*

kroszovki ’tornacipő’ < or. *кросовка;* ***kurtka*** ’dzseki; rövid férfi felsőkabát’ < ukr., or. *куртка;* ***májka*** 1. ’trikó’; 2. ’sportmez’ < ukr., or. *майка;* ***pufajka*** 1. ’pufajka, vattakabát, vattaruha’ 2. ’kötött alsóruha, trikó’ < or. *фуфайка;* ***sinely*** ’köpeny; télikabát’ < ukr., or. *шинель;* ***usanka*** ’füles téli sapka’ < or. *ушанка;* ***vájlinyki*** ’posztószárú és -fejű csizma’ < ukr. *валянки;* or. *валенки.*

Szervezetek: ***bezpeka*** ’állambiztonsági szervek’ < ukr. *безпека;* or. *органы государственной безопасности;* ***CVK ~ ceveká*** ’Központi Választási Bizottság’ < ukr. *ЦВК ← Центральна виборча комісія;* ***Cseka*** ’Összoroszországi Rendkívüli Bizottság a Szabotázs és Ellenforradalom Megakadályozására’ < or. *Чека ← Чрезвычайная комиссия по борьбе с контрреволюцией и саботажем;* ***DAI*** ’Állami Közlekedésrendészet’ < ukr. *ДАІ ← Державна автомобільна інспекція;* ***duma*** ’tanács (hivatal)’ < ukr. *Державна дума;* or. *Государственная дума;* ***eszdepeu*** ’Ukrajnai Szociáldemokrata Párt’ < ukr. *СДПУ ← Соціал-демократична партія України;* ***gulag*** ’Javítómunka-táborok Főigazgatósága’ < or. *Гулаг ← Главное управление исправительно-трудовых лагерей;* ***KGB*** ’Állambiztonsági Bizottság’ < or. *КГБ → Комитет государственной безопасности;* ***kolhoz*** 1. ’termelőszövetkezet’; 2. ’kollektív gazdaság’ < or. *колхоз ← коллективное хазяйство;* ***kollektíva*** ’kollektív gazdaság’ < ukr. *колектив;* or. *коллектив;* ***kollektivizáció*** ’kollektivizálás’ < ukr. *колективізація;* or. *коллективизация;* ***komszomol*** 1. ’Kommunista Ifjúsági Szövetség’; 2. ’a Kommunista Ifjúsági Szövetség tagja’ < or. *Коммунистический Союз Молодёжи;* ***organizáció*** ’szervezet’ < ukr. *організація;* or. *организация;* ***ráda*** ’tanács (szervezet)’ < ukr. *рада;* ***rájkom*** ’járási tanács’ < *райком →* ukr. *районний комітет;* or. *районный комитет;* ***SZBU ~ eszbeu*** ’Ukrajna Biztonsági Szolgálata’ < ukr. *СБУ ← Служба безпеки України;* ***szilszovjet*** ’községi tanács’ < ukr. *сільський;* or. *совет;* ***szovjet*** ’tanács’ < or. *совет;* ***szpecnaz*** ’különleges hadosztály’ < or. *спецназ ← специального назначения;* ***UPA*** ’Ukrán Felkelő Hadsereg’ < ukr. *УПА ← Українська повстанська армія.*

Technikai eszközök: ***ap(p)arát*** 1. ’készülék, műszer’; 2. ’szerv’ < ukr. *апарат;* or. *аппарат;* ***ekrán*** ’képernyő’ < or. *экран,* ukr. *екран;* ***fleska*** ’pendrive, USB Flash Drive’ < ukr. *флешка;* or. *флэшка;* ***forszunka*** ’szórófej, fúvóka’ < ukr., or. *форсунка;* ***planset*** ’iPad, tablet, táblagép’ < ukr., or. *планшет;* ***pláta*** ’nyomtatott áramkör’ < ukr., or. *плата;* ***plyonka*** ’film; röntgenkép’ < or. *плёнка;* ***rozetka*** ’csatlakozóaljzat; foglalat’ < ukr., or. *розетка;* ***szignalizáció*** 1. ’jelzőrendszer’; 2. ’riasztó berendezés’ < ukr. *сигналізація;* or. *сигнализация;* ***szvetafor*** ’jelző v. közlekedési lámpa’ < or. *светофор;* ***zamokányije*** 1. ’zárlat’; 2. ’rövidzárlat’ < or. *замыкание.*

Vallás: ***pászka*** 1. ’Húsvétkor a zsidóknál kenyér helyett sütött kovásztalan vékony tészta’; 2. ’a Húsvéti ünnep maga’ < ukr. *паска ← пасхальний хліб;* or.

пасхальный хлеб; ***pokrova*** ’Szűz Mária oltalma (egyházi ünnep)’ < ukr. *Покров Пресвятої Богородиці;* or. *Покров Пресвятой Богородицы;* ***pravoszláv*** 1. ’ortodox’; 2. ’ortodox vallású ember’ < ukr. *православний;* or. *православный*.

Zöldségek: ***baklazsán*** ’padlizsán’ < ukr., or. *баклажан;* ***murkó*** ’sárgarépa, nyelvjárási *murok*’ < or. *морковь*.

5. A fentebbi szólistával kapcsolatban fontos hangsúlyozni azt, hogy a helyi beszélők az itt rögzített lexikai elemeknél nyilvánvalóan jóval nagyobb számú kölcsönszót használnak, de az itt megadott szavak talán ennek ellenére is jól mutatják a kárpátaljai magyar nyelvjárások bizonyos mértékű különfejlődését. Ugyanis e szavak túlnyomó többsége csak regionális szintű elterjedtséggel rendelkezik, s megértésük az anyaországi vagy a más határon túli magyar beszélők számára nehézséget okozhat. Különösen igaz lehet ez azokra a szavakra, amelyek a standard magyar nyelvváltozatban is meglévő lexikai elemek homonímái.[9]

Összegzésképpen elmondható tehát az, hogy a határon túli s így a kárpátaljai magyar nyelvjárások esetében is jelentős mértékű az államnyelvi hatás. A kárpátaljai magyar lakosok mindennapi kapcsolatban állnak az orosz és ukrán nyelvű lakossággal, s a hivatalos nyelvi színtereken anyanyelvük használati lehetőségei jelentős mértékben korlátozva vannak. A történelmi és a jelenkori helyzet ismeretében tehát nem lehet meglepő, hogy az itt élők nagyszámú másodnyelvi elemet használnak az anyanyelvi kommunikációjukban is, amelyek a magyar nyelvi megfelelőikkel együtt vagy sok esetben azokat kiszorítva a mindennapos nyelvhasználat részeivé válva a nyelvi különfejlődés jegyeiként értékelhetők. Ugyanakkor — amint arról már fentebb is szót ejtettünk — fontos azt is hangsúlyozni, hogy ezek tudományos vizsgálata és rögzítése, illetve az anyanyelvi nevelésben való megjelentetése hozzájárulhat a kommunikációs folyamatokban való adekvát felhasználásukhoz. Ezek a szavak ugyanis nemcsak szerves részei a kárpátaljai magyar nyelvváltozatoknak, hanem — ahogyan egyes nyelvjárási jegyekhez — presztízs is tapadhat hozzájuk (erről lásd pl. CSERNICSKÓ 2008a, 2008b). Ezek révén ugyanis a kölcsönszavak használata a nyelvjárási elemekéhez hasonló elfogadottságot nyerhet. Ezen túl a nyelvi határtalanítás részeként (talán a ht-listán túlmenően is) fokozott figyelmet kellene annak is szánni, hogy ezekkel az elemekkel az anyaországi és a más határon túli régiókban élő magyar beszélők (és ne csak a nyelvészettel foglalkozó szakemberek) alaposabban is megismerkedhessenek.

[9] A kárpátaljai magyar nyelvjárások kölcsönszói homonímáiról lásd GAZDAG 2018b.

Irodalom

BALÁZS GÉZA 2000. A média nyelvi normája. *Magyar Nyelvőr 124:* 5–24.

BEREGSZÁSZI ANIKÓ 2011. A kárpátaljai magyar anyanyelvi oktatás ideológiai és tantárgypedagógiai szemléletváltásáról. *Modern Nyelvoktatás 17:* 32–44.

BEREGSZÁSZI ANIKÓ–CSERNICSKÓ ISTVÁN 2004. Kárpátaljai szójegyzék. In: BEREGSZÁSZI ANIKÓ–CSERNICSKÓ ISTVÁN, *… itt mennyit ér a szó? Írások a kárpátaljai magyarok nyelvhasználatáról*. Ungvár, PoliPrint. 137–138.

BORBÉLY EDIT 2000. Adalék a lexikai kölcsönzés kutatásához. In: FÁBIÁN MIROSZLÁVA–HORVÁTH KATALIN szerk., *Jubileumi kötet Lizanec Péter professzor 70. születésnapjára*. Ungvár, Ungvári Állami Egyetem Magyar FFilológiai Tanszék Hungarológiai Központ. 113–119.

CSERNICSKÓ ISTVÁN 1995. A kárpátaljai magyarság és a kétnyelvűség (1945–1993). In: KASSAI ILONA szerk., *Kétnyelvűség és magyar nyelvhasználat*. Budapest, MTA Nyelvtudományi Intézete. 129–145.

CSERNICSKÓ ISTVÁN 2008a. „ide vannak gyökerezve azok a szavak". A szókölcsönzésekről a kárpátaljai magyar hanganyagtár alapján. *Acta Beregsasiensis 7:* 7–19.

CSERNICSKÓ ISTVÁN 2008b. Nyelv és azonosságtudat összefüggései a kárpátaljai magyar közösségben. In: FEDINEC CSILLA szerk., *Értékek, dimenziók a magyarságkutatásban*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság. 153–170.

CSERNICSKÓ ISTVÁN 2009. A szókölcsönzéshez való viszony a kárpátaljai magyar közösségben. In: LANSTYÁK ISTVÁN–MENYHÁRT JÓZSEF szerk., *Tanulmányok a kétnyelvűségről 5*. Dunaszerdahely, Gramma Nyelvi Iroda. 11–27.

CSERNICSKÓ ISTVÁN–BEREGSZÁSZI ANIKÓ 2006. *A kárpátaljai magyar nyelvhasználat társadalmi rétegződése*. Ungvár, PoliPrint Kiadó.

DRÁVAI GIZELLA 1969. Nyelvrosta. Így mondjuk, de mondjuk így. *Kárpáti Kalendárium.* Uzshorod, Kárpáti Könyvkiadó. 65., 91., 135.

DUDICS LAKATOS KATALIN 2018. „A szomszéd település beszédstílusa nem olyan fejlett, mint a miénk…" Kárpátaljai falusi és városi fiatalok környezetük nyelvhasználatáról. In: KARMACSI ZOLTÁN–MÁTÉ RÉKA szerk., *Nyelvek és nyelvváltozatok térben és időben. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból 4*. Ungvár, Rik-U. 59–68.

ÉKSz. = PUSZTAI FERENC főszerk., *Magyar értelmező kéziszótár*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2003.

FODÓ SÁNDOR 1971. = ФОДО, Ш., Славянские заимствования в географической терминологии венгерских говоров района Верхней Тисы. In: ГАСПАРОВ, Б.–МЕТСА, А.–ПАК, Х.–СМИРНОВ С. szerk., *Труды по русской и славянской филологии. Т. XIX. Серия лингвистическая*. Ученые записки Тартуского государственного университета. Выпуск 275. Тарту, Тартуского государственного университета. 84–96.

FODÓ SÁNDOR 1972. = ФОДО, III. Некоторые данные о славянских заимствованиях в двух венгерских говорах Закарпатья (район Верхней Тисы). In: Г. П. КЛЕПИКОВА szerk., *Карпатская диалектология и ономастика.* Москва, Наука. 258–276.

FODÓ SÁNDOR 1973. Szláv jövevényszók a kárpátaljai magyar nyelvjárásokban. *Magyar Nyelvjárások 19:* 41–52.

GAZDAG VILMOS 2010. Szláv eredetű lexikai elemek a Beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban (Kárpátalja, Ukrajna). In: FÁBRI ISTVÁN–KÖTÉL EMŐKE szerk., *Határhelyzetek 3. Önmeghatározási kísérletek: hagyományőrzéstől a nyelvi identitásig.* Budapest, Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium. 124–160.

GAZDAG VILMOS 2012. Másodnyelvi elemek a kárpátaljai Beregvidék magyar lakosságának nyelvhasználatában. In: BÁRDOSI VILMOS szerk., *A szótól a szövegig az MTA Modern Filológiai Társasága tudományos konferenciájának előadásai. Budapest, 2011. jún. 21–22.* Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 137. Budapest, Tinta Kiadó. 75–86.

GAZDAG VILMOS 2013a. A nyelvválasztási stratégia és a pályaválasztás összefüggései a kárpátaljai beregszászi járás magyar középiskolásai körében. In: SZOTÁK SZILVIA szerk., *Határhelyzetek 5. Sztereotípiák, választások, túlélési stratégiák kisebbségi léthelyzetekben*. Budapest, Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium. 200–230.

GAZDAG VILMOS 2013b. Orosz/ukrán lexikai elemek a kárpátaljai magyar nyomtatott sajtóban. In: GECSŐ TAMÁS–SÁRDI CSILLA szerk., *Nyelvhasználat a médiában.* Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 115. Budapest, Tinta Kiadó. 33–39.

GAZDAG VILMOS 2017. *Szláv elemek a kárpátaljai Beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban*. Doktori értekezés. Kézirat. Budapest, ELTE.

GAZDAG VILMOS 2018a. A kárpátaljai magyar nyelvjárások keleti szláv kölcsönszavainak szemantikai változásairól. In: KARMACSI ZOLTÁN–MÁTÉ RÉKA szerk., *Nyelvek és nyelvváltozatok térben és időben*. Ungvár, RIK-U Kiadó. 132–138.

GAZDAG VILMOS 2018b. Másodnyelvi homonimák a kárpátaljai magyar nyelvjárásokban. *Magyar Nyelv 114:* 347–359. https://doi.org/10.18349/magyarnyelv.2018.3.347.

GAZDAG VILMOS 2019. Szesztra — egy kiveszett szláv jövevényszó regionális újrakölcsönzéséről. *Magyar Nyelv 115:* 460–467. https://doi.org/10.18349/magyarnyelv.2019.4.460.

GÖNCZ LAJOS 1999. *A magyar nyelv Jugoszláviában (Vajdaságban)*. A magyar nyelv a Kárpát-medencében a XX. század végén 2. Budapest–Újvidék, Osiris Kiadó–Forum Könyvkiadó–MTA Kisebbségkutató Műhely.

GÖRÖMBEI ANDRÁS 2008. A nemzeti önismeret értékei. In: FEDINEC CSILLA szerk., *Értékek, dimenziók a magyarságkutatásban*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság. 7–13.

KARMACSI ZOLTÁN 2018. Látható és érthető kétnyelvűség a magyar-szlovák határ két oldalán. In: KARMACSI ZOLTÁN–MÁTÉ RÉKA szerk., *Nyelvek és nyelvváltozatok térben és időben. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból 4*. Ungvár, Rik-U. 69–85.

KISS JENŐ 2003. A magyar nyelvtörténet korszakolásához. *Magyar Nyelv 99:* 385–393.

KISS JENŐ 2005. A magyar nyelv és az Európai Unió. *Magyar Nyelvőr 129:* 12–30.

KISS JENŐ–PUSZTAI FERENC szerk. 2003. *Magyar nyelvtörténet*. Budapest, Osiris Kiadó.

KOLLÁTH ANNA 2007. Büszkeség vagy balítélet? A határtalanító szótárprogram muravidéki szójegyzékei és fogadtatásuk. In: MATICSÁK SÁNDOR szerk., *Nyelv, nemzet, identitás 1. A VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus (Debrecen, 2006. augusztus 22–26.) nyelvészeti előadásai.* Debrecen–Budapest, Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság. 81–100.

KOLLÁTH ANNA 2008. Kihívások és megoldások. Gondolatok a szlovéniai Muravidék kétnyelvű oktatásáról. In: CSERNICSKÓ ISTVÁN–KONTRA MIKLÓS szerk., *Az üveghegyen innen. Anyanyelvváltozatok, identitás és magyar anyanyelvi nevelés. A VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus azonos című szimpóziumán elhangzott előadások anyaga.* Ungvár–Beregszász, PoliPrint Kft.–II. Rákóczi Ferenc KMF. 81–104.

KÓTYUK ISTVÁN 2007. = КОВТЮК И. *Украинские заимствования в ужанском венгерском говоре. Под редакцией и с предисловием.* Studia Ukrainica et Rusinica Nyíregyháziensia 22. Nyíregyháza, Nyíregyházi Főiskola Ukrán és Ruszin Filológiai Tanszéke.

P. LAKATOS ILONA–T. KÁROLYI MARGIT 2006. Hátrányos helyzet — pozitív attitűd (és ami mögötte van). In: BENŐ ATTILA–SZILÁGYI N. SÁNDOR szerk., *Nyelvi közösségek — nyelvi jogok*. Kolozsvár, Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége. 207–221.

LANSTYÁK ISTVÁN 1996. Anyanyelvi nevelés a határon innen és túl. In: CSERNICSKÓ ISTVÁN–VÁRADI TAMÁS szerk., *Kisebbségi magyar iskolai nyelvhasználat*. Budapest, Tinta Könyvkiadó. 11–15.

LANSTYÁK ISTVÁN 2000. Nyelvi hiány. *Irodalmi Szemle 2000/3–4:* 91–99.

LANSTYÁK ISTVÁN 2002. A magyar nyelv szlovákiai változatainak jellemzői. In: LANSTYÁK ISTVÁN–SZABÓMIHÁLY GIZELLA, *Magyar nyelvtervezés Szlovákiában. Tanulmányok és dokumentumok*. Pozsony, Kalligram Könyvkiadó. 84–108.

LANSTYÁK ISTVÁN 2002. A magyar szókészlet szétfejlődése 1918 után. In: FEDINEC CSILLA szerk., *Értékek, dimenziók a magyarságkutatásban*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság. 118–135.

LANSTYÁK ISTVÁN 2008. A magyar szókészlet szétfejlődése 1918 után. In: FEDINEC CSILLA szerk., *Értékek, dimenziók a magyarságkutatásban*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság. 118–135.

LANSTYÁK ISTVÁN–SZABÓMIHÁLY GIZELLA 1997. *Magyar nyelvhasználat — iskola — kétnyelvűség*. Mercurius könyvek. Pozsony, Kalligram.

LIZANEC PÉTER 1987. = P. N. LIZANEC, Украинско-венгерские межязыковые (междиалектные) связи. *Hungarian Studies 3:* 1–17.

LIZANEC PÉTER 1993. Ukrán valamint orosz elemek a kárpátaljai magyar nyelvjárásokban. In: DUPKA GYÖRGY–FEJES JÁNOS–TIRKÁNICS GABRIELLA–RÉTHYNÉ BULECZA ROZÁLIA szerk., *Az Ungvári Hungarológiai Intézet tudományos gyűjteménye*. Ungvár–Budapest, Intermix Kiadó. 50–56.

LIZANEC PÉTER 1992–2003. *A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlasza 1–3*. Budapest–Ungvár–Debrecen, Akadémiai Kiadó–Ethnica.

LIZANEC PÉTER főszerk. 2012–2013. *A Kárpátaljai magyar nyelvjárások szótára 1–2*. Ungvár, Kárpáti Kiadó.

LIZANEC PETRO 1970. *Magyar–ukrán nyelvi kapcsolatok (A kárpátontúli ukrán nyelvjárások anyagai alapján)*. Egyetemi jegyzet. Uzshorod, Uzshorodi Állami Egyetem.

MÁRKU ANITA 2008. *Érvényes történetek. Nyelvválasztási és kódváltási kommunikációs stratégiák a kárpátaljai magyar fiatalok körében.* Rákóczi-füzetek 48. Ungvár, PoliPrint Kft.–KMF.

MÁRKU ANITA 2013. *„Po Zákárpátszki". Kétnyelvűség, kétnyelvűségi hatások és kétnyelvű kommunikációs stratégiák a kárpátaljai magyar közösségben.* Ungvár, „Líra" Poligráfcentrum.

MOKÁNY 1966. = МОКАНЬ А. А. *Венгерские заимствования в мараморошском украинском диалекте Закарпатской области.* Автореферат диссертации на соискание кандидата филологических наук. Тарту, Тартуский государственный университет.

PAPP Z. ATTILA 2009. A kisebbségi sajtó értelmezési keretei. *Pro Minoritate 2009/4:* 3–20.

PÉNTEK JÁNOS 2001. *A nyelv ritkuló légköre*. Szociolingvisztikai dolgozatok. Kolozsvár, Komp-Press–Korunk Baráti Társaság.

PÉNTEK JÁNOS 2008. A magyar nyelv erdélyi helyzete és perspektívái. In: FEDINEC CSILLA szerk., *Értékek, dimenziók a magyarságkutatásban*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság. 136–152.

ROT SÁNDOR 1967. Magyar-ukrán és ukrán-magyar kétnyelvűség Kárpát-Ukrajnában. *Magyar Nyelvőr 91:* 185–191.

ROT ALEXANDER 1968. *A magyar nyelv fejlődése. A magyar keleti szláv nyelvi kapcsolatok.* Kijev–Uzsgorod, Ragyanszka Skola.

SZABÓMIHÁLY GIZELLA 2009. A határon túli magyar helynevek standardizációs kérdései. *Korunk 20/5:* 95–98.

SZILÁGYI N. SÁNDOR 2008. A magyar nyelv a Magyarországgal szomszédos országokban. In: FEDINEC CSILLA szerk., *Értékek, dimenziók a magyarságkutatásban*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság. 105–117.

SZOTÁK SZILVIA 2009. Törvényes garanciák és gyakorlat a horvátországi, szlovéniai és ausztriai magyarság életében. *Magyar Tudomány 170:* 1321–1328.

TOLCSVAI NAGY GÁBOR 2007. *Idegen szavak szótára*. Budapest, Osiris Kiadó.

TOLCSVAI NAGY GÁBOR 2013. A határtalanítás az Osiris idegen szavak szótárában és a szókészlet. *Magyar Nyelvőr 137:* 379–398.

The Separate Development of the Hungarian Dialects in Transcarpathia in the Light of the Loan Words from the State Language

In addition to the loss of the geographical area, the signing of the Treaty of Trianon has opened a new era in the development of the Hungarian language. The Hungarian language in the cross-border regions is influenced by seven different languages through which slightly different versions of the Hungarian language have been formed. Thus, the existence of the Hungarian language and cross-border Hungarian language' versions, in the past one hundred years, was obviously characterized by some degree of separate development. This work provides an insight into the separate language development and the special literature on the program which aims to drive back the separate language development. The paper also tries to illustrate the separate development of the local Hungarian dialects with the help of the loan words that became naturalized in the Transcarpathian Hungarian dialects.

Keywords: Hungarian dialects of Transcarpathia, loanwords in the state language, language development

Gazdag Vilmos
ORCID: 0000-0002-9331-2307
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász
gazdagvilmos@gmail.com